

هنر تلفیق مفاهیم آموزشی و متون دینی

برویم با هم زیاده‌تر

یکی از اهداف مهم و اساسی نظام آموزش و پرورش، تلاش برای رساندن دانش آموزان به رشد همه جانبه علمی و تربیتی است. در این راستا، با توجه به تنوع مطالب و کاربردی بودن محتوای درس حرفه‌وفن در زندگی فراگیرندگان، می‌توان با تلفیق مفاهیم قرآنی و تربیتی در فرایند یاددهی - یادگیری این درس، بر اثربخشی، جذابیت و نقش مؤثر آن در تربیت دانش آموزان افزود.

پلک‌هایم را روی هم گذاشتم و ذهن خود را پیرامون آموزش مؤثر درس حرفه‌وفن متمرکز کردم. سؤالات زیادی ذهنم را پر کرده بود. در رویاهایم معلمی بودم که در بحواله فرایند یاددهی - یادگیری، معنویت را با مفاهیم درسی درمی آمیخت و طرحی نو پدید می‌آورد.

و اما...

اینک چشم‌هایم را باز کردم و با توکل بر خداوند بزرگ، به رویاهایم رنگ و بوی حقیقت بخشیدم.

در اولین جلسه سال تحصیلی، همراه خود یک جلد قرآن کریم به کلاس بردم. دانش آموزان در ابتدای امر گمان کردند من دبیر دینی، عربی

یا قرآن هستم، یا کلاس را اشتباه آمده‌ام. اجازه دادم در همین حالت کنجکاوای به سر برند. پس از حضور و غیاب وقتی خودم را معرفی کردم، بر تعجبشان افزوده شد. با خودم گفتم: نقطه شروع این جاست.

ابتدا به معرفی انتظارات و شرح اهداف کتاب پرداختم، تا به این نکته رسیدم: «درس حرفه‌وفن، عرصه‌ای برای تلاش، کار گروهی، همکاری، بروز خلاقیت و کوشش در جهت کشف استعدادها، علمی و عملی است.» در این لحظه قرآن کریم را باز و آیه ۳۹ سوره مبارکه نجم «لیس للانسان الا ما سعی» (برای انسان بهره‌ای جز سعی و کوشش او نیست) را برای دانش آموزان قرائت کردم و کوشیدم بین هدف یاد شده و این آیه، ارتباط برقرار کنم.

لحظاتی بعد کلاس فضایی معنوی به خود گرفته بود و من امیدوار بودم با ایجاد این حالت دل‌نشین، دانش آموزان از همین ابتدای سال برای دستیابی به اهداف درس حرفه‌وفن عزم خود را جزم کنند.

چون آن جلسه عکس‌العمل مثبتی در دانش آموزان مشاهده کردم، انگیزه بیشتری یافتم تا این کار را توسعه بخشم و بین مفاهیم درسی حرفه‌وفن و آیات قرآنی، احادیث و روایات ائمه اطهار، پلی بسازم که این درس را در عین کاربردی بودن، به نوعی آسمانی و روحانی سازد. در نتیجه، مطالعه کتاب‌های متعدد را شروع کردم و با دقت در منابع غنی دینی، به ویژه قرآن کریم و کتاب‌های گوناگون اسلامی و تربیتی، مصداق‌های قرآنی و آیات و روایات مربوط به موضوعات مختلف را کتاب‌های حرفه‌وفن از واحد فناوری گرفته تا واحد کشاورزی، گردآوردم و به صورت مدون آماده کردم.

روش کار من به این صورت بود که در حین فرایند یاددهی - یادگیری، به تناسب موضوع درس، به آیات قرآنی یا احادیث و روایات مرتبط با آن موضوع اشاره کنم. بیشتر اوقات، برای ایجاد فضای معنوی بهتر، مصحف شریف قرآن یا منابع مورد نظر را با خود به کلاس می‌بردم و اکثراً دانش آموزان آیه یا حدیث مورد نظر را قرائت می‌کردند.

برای مثال، در بخشی از کتاب سال اول، وقتی در واحد ۵، بحث در مورد ویژگی‌های فلز آهن و کاربرد آن در زندگی به میان آمد، موضوع را با قرائت آیه ۲۵ سوره مبارکه حدید شروع کردم: «وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ» و آهن (و دیگر فلزات) را که در آن سختی و نیز منافع بسیار برای مردم است، آفریدیم.

به راستی فراگیرندگان از این که در قرآن نامی از این فلز آمده است و سورهای با این نام وجود دارد و پروردگار از منافع آهن برای انسان سخن گفته است، هیجان‌زده و متعجب شدند. یا وقتی در ابتدای درس زنبور عسل (واحد ۸، صفحه ۱۸۰، سال سوم) به فراگیرندگان گفتم، سورهای از قرآن به نام نحل (زنبور عسل) نام‌گذاری شده و آیات ۶۸ و ۶۹ که مربوط به این حشره پر تلاش است، توسط یکی از خودشان قرائت شد، شور و علاقه زیادی برای ادامه درس نشان دادند و با شگفتی از توجه ویژه پروردگار به این حشره با ارزش، از نحوه زندگی و دلایل اهمیت زنبور عسل سؤال کردند.

در واحد بهداشت سال سوم، صفحه ۵۶، درباره تغذیه کودک با شیر مادر، به آیه ۲۳۳ سوره مبارکه بقره «وَالْوَالِدَاتُ

دفتر انتشارات کمک آموزشی

با مجله‌های رشد آشنا شوید

مجله‌های رشد توسط دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وابسته به وزارت آموزش و پرورش تهیه و منتشر می‌شوند:

مجله‌های دانش‌آموزی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد کودک (برای دانش‌آموزان آمادگی و پایه اول دوره دبستان)
- رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم دوره دبستان)
- رشد دانش‌آموز (برای دانش‌آموزان پایه‌های چهارم، پنجم دوره دبستان)
- رشد نوجوان (برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی)
- رشد جوان (برای دانش‌آموزان دوره متوسطه و پیش‌دانشگاهی)

مجله‌های بزرگسال عمومی

(به صورت ماهنامه و هشت شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- رشد آموزش ابتدایی ♦ رشد آموزش راهنمایی تحصیلی ♦ رشد تکنولوژی آموزشی ♦ رشد مدرسه فردا ♦ رشد مدیریت مدرسه ♦ رشد معلم

مجله‌های بزرگسال و دانش‌آموزی تخصصی

(به صورت فصل‌نامه و چهار شماره در هر سال تحصیلی منتشر می‌شوند):

- ♦ رشد برهان راهنمایی (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره راهنمایی تحصیلی) ♦ رشد برهان متوسطه (مجله ریاضی برای دانش‌آموزان دوره متوسطه) ♦ رشد آموزش قرآن ♦ رشد آموزش معارف اسلامی ♦ رشد آموزش زبان و ادب فارسی ♦ رشد آموزش هنر ♦ رشد مشاور مدرسه ♦ رشد آموزش تربیت بدنی ♦ رشد آموزش علوم اجتماعی ♦ رشد آموزش تاریخ ♦ رشد آموزش جغرافیا ♦ رشد آموزش زبان ♦ رشد آموزش ریاضی ♦ رشد آموزش فیزیک ♦ رشد آموزش شیمی ♦ رشد آموزش زیست‌شناسی ♦ رشد آموزش زمین‌شناسی ♦ رشد آموزش فنی و حرفه‌ای ♦ رشد آموزش پیش‌دبستانی

مجله‌های رشد عمومی و تخصصی، برای معلمان، مدیران، مربیان، مشاوران و کارکنان اجرایی مدارس، دانشجویان مراکز تربیت معلم و رشته‌های دبیری دانشگاه‌ها و کارشناسان تعلیم و تربیت تهیه و منتشر می‌شوند.

♦ نشانی: تهران، خیابان ایرانشهر شمالی، ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش، پلاک ۲۶۶، دفتر انتشارات کمک آموزشی.

♦ تلفن و نمابر: ۰۲۱ - ۸۸۳۰۱۴۷۸

يُرْضِعُنَّ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ» «و مادران [ابید] فرزندان خود را دو سال تمام شیر دهند» اشاره کردم که جامع و کامل بودن قرآن کریم و این که حتی به این نکات کوچک هم توجه داشته است، برای دانش‌آموزان جالب بود.

در سال دوم (بخش صنایع غذایی، صفحه ۱۹۵)، موضوع درس درباره اهمیت شیر و ترکیبات آن بود که آن را با ماجرای ضربت خوردن امیرمؤمنان علی (ع) و توصیه طبیب به استفاده از شیر به عنوان تنها راه درمان زخم آن حضرت، شروع کردم و این که کودکان یتیم کوفه با ظرف‌های پر از شیر، جلوی خانه حضرت صف کشیده بودند؛ چون شنیده بودند تنها شیر می‌تواند مرهمی بر زخم عمیق ایشان باشد.

با ایجاد فضای معنوی در کلاس، ادامه دادم: در آن زمان، قنوت غالب مردم شیر بود و به عنوان غذایی کامل و حتی شفا بخش شناخته می‌شد؛ به طوری که خود حضرت علی (ع) درباره شیر احادیث فراوانی نقل فرموده‌اند؛ از جمله: «حَسَوُ اللَّبَنِ شِفَاءَ مَنْ كَلَّ دَاءَ إِلَّا الْمَوْتَ» نوشیدن شیر، شفایی برای هر درد است، مگر مرگ.

و پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «لیس یجزی مکان الطعام و الشراب إلا اللبن: تنها شیر است که می‌تواند جای آب و غذا را بگیرد»

به این معنی که شیر غذایی کامل محسوب می‌شود. پس از بیان این احادیث، ترکیبات شیر را معرفی کردم.

با ارائه این نکات و آشنایی دانش‌آموزان با اهمیت شیر، بسیاری از آنان عنوان می‌کردند تاکنون توجه زیادی به نوشیدن شیر نداشته‌اند و حال، رغبت بیشتری به خوردن آن پیدا کرده‌اند. باید بگویم، شنیدن این نکات از زبان دانش‌آموزان، برای من بسیار دل‌گرم‌کننده و امیدبخش بود.

در مجموع می‌توان گفت، استفاده از کلام نورانی قرآن، احادیث و روایات در فرایند یاددهی - یادگیری، آن هم توسط دبیری که شاید دانش‌آموزان در این باره، از او انتظار کمتری دارند، برای خود آنان نیز جالب بود. به گونه‌ای که برخی عنوان می‌کردند، شنیدن این نکات از دبیر حرفه‌وفن برایشان تازگی دارد و این جانب به وضوح اشتیاق آنان را برای شنیدن این مفاهیم دینی مشاهده کردم و انگیزه‌ام برای تداوم استفاده از نکات تربیتی افزون شد.

بنابراین، اگر می‌خواهیم به مفهوم واقعی تعلیم و تربیت یا همان آموزش و پرورش دست یابیم، نباید تنها بر مطالب علمی کتاب تکیه کنیم و از مفاهیم دینی و تربیتی مرتبط با آن غافل شویم. در واقع نباید فقط بر آموزش متکی باشیم و پرورش را رها کنیم و آن را وظیفه معدودی از دبیران خاص بدانیم، بلکه به فرموده قرآن کریم و امام راحل (ره)، باید همواره تزکیه بر تعلیم مقدم باشد.

منابع

۱. مجلسی، علامه محمدباقر (۱۳۸۵). حلیه‌المتقین. انتشارات یاس بهشت، تهران.
۲. حسینی، سیدعلی (۱۳۸۲). طبیعت و کشاورزی از دیدگاه اسلام. انتشارات شقایق روستا، تهران.
۳. محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۷). دانش‌نامه احادیث پزشکی (جلد ۱). انتشارات دارالحديث، تهران.
۴. بهداشت عمومی (دوره کاردانی تربیت معلم). دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی، تهران.